

ERITYISOPETUKSEN KEHITTÄMINEN RAUMAN AMMATTIOPISTON MARATA- ALALLA

Pirjo Rantanen

Kehittämishankeraportti

Toukokuu 2007

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Rantanen Pirjo	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 28	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐	
Työn nimi Erityisopetuksen kehittäminen Rauman ammattiopiston marata-alalla		
Koulutusohjelma Ammatillinen erityisopettajakoulutus		
Työn ohjaaja(t) Torvinen Hannele		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Ammatillisen erityisopetuksen tarve on lisääntynyt, koska yhä haasteellisempia opiskelijoita opiskelee yleisissä ammattioppilaitoksissa. Rauman ammattioppilaitos on tehnyt erityisopetuksen suunnitelman osana oppilaitoksen opiskelijahuoltosuunnitelmaa. Rauman ammattioppilaitoksen matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla (marata-ala) on haasteena laatia oma tarkennettu koulutuskohtainen erityisopetuksen suunnitelma.</p> <p>Marata-alan erityisopetuksen kehittämishaasteita tarkasteltiin suhteessa ammatillisen koulutuksen lainsäädännön ja Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2003-2008 tavoitteisiin sekä oppilaitoksen yleiseen erityisopetuksen suunnitelmaan. Omia kokemuksia tukemaan tehtiin kysely opettajille ja henkilökunnan edustajalle.</p> <p>Tietolähteinä käytettiin erityisopetuksen kirjallisuutta sekä tuoreita asiantuntijoiden luentoja.</p> <p>Kokemusten ja kyselyn vastausten perusteella koulutusalan on tarvetta omalle tarkennetulle erityisopetuksen suunnitelmalle. Erityistä tukea ja ohjausta tarvitsevaa opiskelijaa kannustetaan opiskelusaan henkilökunnan ja sidosryhmien yhteistyöllä. Tavoitteena on, että yhteistyön pohjana on sähköisessä verkossa koulutusalan käytössä oleva dynaaminen erityisopetuksen suunnitelma.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Erityisopetus, opetussuunnitelma, opiskelijahuoltosuunnitelma, erityisopetuksen suunnitelma		
Muut tiedot		

Author(s) Rantanen Pirjo	Type of Publication Development project report	
	Pages 28	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Developing the plan for special needs education in the tourism, catering and domestic services department in Rauma Vocational College		
Degree Programme Teacher Education College, Vocational Special Education Teacher		
Tutor(s) Torvinen Hannele		
Assigned by		
Abstract <p>The need for vocational special needs education has increased, because there are more and more challenging students studying in general vocational schools. In Rauma Vocational College, the plan for special needs education has been made as a part of the college's student welfare plan. The challenge for the tourism, catering and domestic services department in Rauma Vocational College is to make its own specified plan for special needs education.</p> <p>This challenge was viewed in relation to the legislation concerning vocational education Education and research 2003 – 2008 Developmentplan and the college's general plan for special needs education. A questionnaire for the teachers and other staff was included.</p> <p>Sources of information were special needs education literature and experts' lectures.</p> <p>Based on my own experience and the results of the questionnaire I can say that there is a need for a specified plan for special need education in the department. A student with special needs will be encouraged in studies by the staff and different interest groups. The aim is that this cooperation results in a web-based dynamic plan for special needs education in the study field.</p>		
Keywords Special education, plan for special needs education		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	2
DESCRIPTION.....	3
1 JOHDANTO.....	5
2 AMMATILLINEN ERITYISOPETUS JA TOIMINTAMALLIT RAUMAN AMMATTIOPISTOSSA.....	6
3 AMMATILLISEN ERITYISOPETUKSEN KEHITTÄMINEN RAUMAN AMMATTIOPISTON MARATA-ALALLA.....	10
3.1 Ammatillisen erityisopetuksen kehittämisen lähtökohtia.....	10
3.2 Havaittuja ja koettuja erityisen tuen tarpeita marata-alalla.....	15
3.3 Opettajien ja henkilöstön havaintoja ja kokemuksia eri- tyisen tuen tarpeista.....	18
4 EHDOTUKSIA MARATA-ALAN ERITYISOPETUKSEN SUUN- NITELMAKSI.....	23
5 POHDINTAA.....	26
LÄHTEET.....	28

1 JOHDANTO

Kehittämishankkeeni tavoitteena on erityisopetuksen kehittäminen Rauman ammattiopiston (Rao) matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla (marata-ala). Eri-tyistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrä koulutuslalla on kasvanut vuosittain. Koetut ongelmat ovat luoneet tarpeen ohjeistukselle, miten toimitaan opiskelijoiden kanssa, jotka tarvitsevat enemmän yksilöllistä tukea ja ohjausta. Hankkeeni tarkoitus on tehdä pohjatyötä koulutuslalle myöhemmin laadittavan tarkennetun erityisopetuksen suunnitelman tueksi. Virallisen erityisopetussuunnitelman muut tekijät voisivat olla erityisopetuksesta vastaava opettaja (jatkossa erva) ja koulutusjohtaja. Suunnitelma pitää vielä hyväksyä opettajakunnan kokouksessa.

Erityisopetuksen suunnitelman tulee sisältää erityisopetuksen ja siihen liittyvien tukipalvelujen järjestämisen tavoitteet, toteutuksen, tuki- ja erityispalvelut, asiantuntijapalvelut, yhteistyötahot, vastuut sekä opetusmenetelmät. Oppilaitoksen on myös varattava erityisopetukseen riittävät voimavarat. (Hätönen 2000, 92). Nämä tavoitteet ovat myös Raon yhteisessä erityisopetuksen suunnitelmassa, joka syntyi Opetusministeriön erityismäärärahojen tuella Ames-projektin tuotoksena vuonna 2002. Opetusmenetelmien käytöstä ei ole annettu ohjeita.

Tarkastelen kehittämishankeessani marata-alan erityisopetuksen kehittämistarpeita suhteessa oppilaitoksen yleiseen erityisopetussuunnitelmaan. Kehittämishankkeen pohjana ovat omat kokemukseni opettajana ja opinto-ohjaajana. Työtä tukemaan tein kyselyn kahdelle ammattiaineiden opettajalle, joilla on ryhmässään integroituja erityisen tuen ja ohjauksen tarpeessa olevia opiskelijoita sekä äidinkielen opettajalle. Myös henkilökunnan edustajalta kysyin samat kysymykset.

2 AMMATILLINEN ERITYISOPETUS JA TOIMINTAMALLIT RAUMAN AMMATTIOPISTOSSA

Rauman ammattiopistossa annetaan koulutusta nuorille ja aikuisille seuraavilla koulutusaloilla: matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla, tekniikan- ja liikenteen alalla mukaan lukien merenkulkuala sekä yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla.

Ammattiopistossa voi suorittaa 30 eri tutkintoa. Opiskelijoita on noin 1400. (Rauman ammattiopiston opetussuunnitelmaa, opetussuunnitelman yhtenen osa 2006, 4)

Rauman ammattiopiston opetussuunnitelma perustuu lakiin (630/98, 479/03) ja asetukseen (811/98) ammatillisesta koulutuksesta, lakiin (631/98) ja asetukseen (812/98) aikuisten ammatillisesta koulutuksesta

Oppilaitoksen opetussuunnitelma muodostuu kaikille koulutusaloille ja tutkinnoille yhteisestä osasta sekä tutkintokohtaisista opetussuunnitelmista. Yhteisessä osassa erityisopetusta käsitellään hyvin yleisellä tasolla. Erityisopetussuunnitelma on liitetty osaksi opiskelijahuoltosuunnitelmaa.

Erityisopetusta annetaan kaikilla koulutusaloilla ja toteutetaan pääasiallisesti integroidusti. Opetusjärjestelyissä ja ammattiosaamisen näytöissä sekä arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan erityisen tuen tarpeet. (Raon opiskelijahuoltosuunnitelma 2006, 16)

Erityisopetukseen ohjaaminen ei tapahdu yksittäisen testituloksen tai seikan perusteella, vaan opiskelijahuoltoryhmä tarkastelee asiaa kokonaisvaltaisesti päätöstä tehdessään. Erityisopetuksen ohjaussuunnitelma tehdään lukukausittain puoleksi vuodeksi kerrallaan eli 20.9 ja 20.1. Jokaiselle erityisopetuksessa olevalle opiskelijalle suunnitellaan henkilökohtaiseen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKSiin) tarpeelliset toimenpiteet.

Alaikäisen opiskelijan HOJKS tehdään huoltajan suostumuksella. Arviointi erityisopetuksessa pohjautuu kyseisen perustutkinnon opetussuunnitelman valtakunnallisiin perusteisiin. (Mts. 16- 17)

Kaikilla koulutusaloilla toimitaan yhteisen mallin mukaan. Uusille opiskelijoille tehdään tulohaastattelu sekä tarpeellisessa laajuudessa luki- ja matematiikka-testit. Haastattelun, testien ja peruskoulun päättötodistuksen perusteella ryhmänohjaaja laatii ryhmästään yhteenvedon. (Raon opiskelijahuoltosuunnitelma 2006, 16-17)

Erityisopetukseen liittyvät asiakirjat eivät ole julkisia asiakirjoja, joten niiden käsittelyssä on otettava huomioon ammatillista koulutusta säätelevän lainsäädännön lisäksi laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (L 621/1999). Erityisopetuksen vastuuopettaja säilyttää nivelvaiheen HOJKSitt lukollisessa tilassa. Laadittavaan HOJKS-asiakirjaan on eralla, kuraattorilla ja opinto-ohjaajalla käyttöoikeus. He tarvitsevat tietoja oman toimintansa pohjalle ja kirjaavat tehdyt toimenpiteet asiakirjaan. Näin tieto kulkee heidän välillään.

HOJKSin ja HOPSin laadinta Rauman ammattiopistossa

HOJKSitt laaditaan Primus –oppilashallinto-ohjelman avulla. HOJKS / HOPS sisältää tiivistettynä opintojaksoittain/-kokonaisuuksittain oppimisen tavoitteet ja keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnitelmaa seurataan erityisopetuksen kokouksissa sekä opiskelijahuoltoryhmän kokouksissa eri toimialoilla. (Raon opiskelijahuoltosuunnitelma 2006, 16) Päävastuu HOJKSin laatimisesta ja seurannasta on erityisopetuksen vastuuopettajalla. Ervan tehtävänä on arvioida suunnitelman toteutumista. Ryhmänohjaaja huolehtii opetuksen järjestämiseksi tarvittavien tietojen siirtämisestä muille opettajille ja huoltajille tai sopii työnjaosta ervan kanssa. (Mts. 17)

Ammatillisen erityisopetuksen toteuttamisen periaatteita ja menettelytapoja Raossa ovat:

- ryhmänohjaaja/erva on yhteydessä yhteisten aineiden opettajiin ja ammatillisten aineiden opettajiin ja informoi heitä ryhmässä olevista erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista ja heidän mahdollisista erityistarpeistaan.

- ryhmänohjaajan/ervan on tärkeää tiedottaa yhteisten aineiden opettajille opiskelijan mahdollisista mukautetuista peruskoulun aineista / opinnoista.
- pääsääntöisesti opinnot pyritään suorittamaan mukauttamatta tavoitteita.
- mukautuksesta tehdään erillinen päätös kurseittain.
- mukautuksesta tehdään myös merkinnät opiskelijan HOJKSiin.
- ryhmänohjaaja/erva huolehtii yhteydenpidosta opiskelijan huoltajiin ja toimittaa myös HOJKSin huoltajille tiedoksi. (Mts. 17)

Opiskelu rästäpajalla

Opiskelija voi suorittaa rästäpajalla pienryhmissä kaikki yleisaineet, varsinkin silloin, kun opiskelija on suorittanut koko peruskoulun mukautetusti. Myös ne opiskelijat, joille kertyy rästejä yleisainejakson aikana, voivat siirtyä opiskelemaan rästäpajalle kesken jakson. Rästäpajalla voidaan suorittaa myös vapaasti valittaviin opintoihin luettavia opintoja. Ammatillisten opintojen osalta rästien suorittaminen organisoidaan toimialoilla.

Erityisen tuen ja ohjauksen tarpeet työssäoppimisessä

Opettaja yhdessä työpaikkaohjaajan kanssa vastaa opiskelijan työssäoppimisjakson tavoitteiden toteutumisesta. Työvalmentaja toimii tarvittaessa opettajan lisäresurssina ja he yhteistyössä suunnittelevat ja toteuttavat opiskelijan työssäoppimisjakson huomioiden erityisen tuen ja ohjauksen tarpeet.

Muut erityisopetusta tukevat opiskelijahuollon palvelut

Erityisopetuksen perusteena voi olla myös lisääntynyt opiskelijahuollollisten palvelujen tarve. Opiskelijaterveydenhuolto, kuraattoripalvelut ja heidän tekemänsä verkostoyhteistyö ovat myös erityisopetuksen tukitoimia. Erityisopetuksessa voidaan tehdä yhteistyötä myös Kelan kanssa laadittaessa kuntoutussuunnitelmaa erityisen tuen ja ohjauksen tarpeessa olevalle opiskelijalle. Nämä tukipalvelut ja niiden vastuuhenkilöt kirjataan HOJKSiin. (Mts. 18)

Erityisopetuksen seuranta ja arviointi

Arviointi on keino, jolla voidaan motivoida opiskelijan toimintaa ja toisaalta antaa tietoa opiskelijan edistymisestä hänelle itselleen sekä hänen vanhemmilleen ja muille sidosryhmille. Opiskelijalle annattavan palautteen tulee olla

kannustavaa, myönteistä ja itsetuntoa tukevaa. Erityisopetuksessa voidaan käyttää mm. seuraavia arviointimenetelmiä; suulliset kokeet, aineisto saa olla mukana kokeessa, harjoitustyöt ja käytännön harjoittelu, näyttökoe, esitykset, jat kuva arviointi, projektityöskentely, oppimispäiväkirja, portfolio, itsearviointi/vertaisarviointi. (Mts. 18)

Raon erityisopetushenkilöstö ja tehtäväkuvat

Erityisopetuksen henkilöstöön kuuluu tavallaan koko henkilökunta. Opiskelijan lähin henkilö on ryhmänohjaaja. Hän selvittää ja ennakoi oman ryhmänsä opiskelijan erityisen tuen tarvetta opinnoissa ja ohjaa tarvittaessa opiskelijaa opiskelijahuoltopalvelujen piiriin. Ryhmänohjaaja avustaa osaltaan Hojksin laatijaa suunnitelman laadinnassa ja toteuttamisessa sekä hoitaa yhteydenpidon opiskelijan huoltajiin tai sopii työnjaosta koulutusalan ervan kanssa.

Oppilaitoksessa toimii erityisopetuksesta vastaavien ryhmä (erva-tiimi). Tiimiin osallistuu opiskelijahuollon koordinaattori sekä koulutusalojen erityisopetusta koordinoivat opettajat. Ertyisopetushenkilöstön työkuvia tarkennettiin kun opiskelijahuoltosuunnitelmaa päivitettiin keväällä 2006.

Erva huolehtii, että erityisopetusprosessi toteutuu toimialoilla (testit, erityisopetusluvut, erityisopetuspäätökset ym.) Hän toimii yhdyshenkilönä rästäpajalle ja osallistuu rästiojintojen suunnitteluun sekä laatii ja ylläpitää opiskelijan HOJK-Sia. Erva suunnittelee tukitoimet yhteistyössä opiskelijan, ryhmänohjaajan, toimialan opettajien ja muun opiskelijahuoltohenkilöstön kanssa. Hän laati mahdolliset ainekohtaiset mukautukseen tarvittavat asiakirjat yhteistyössä opiskelijan ja opettajien kanssa (alle 18- vuotiailla myös huoltaja mukana) sekä kirjaa päätökset HOJKSiin. Erva tuo opiskelijahuoltoryhmään opiskelijoita koskevat asiat. (Raon opiskelijahuoltosuunnitelma 2006, 9)

Rästäpajaopettaja osallistuu erva-tiimiin, jossa sovitaan rästäpajalle tulijat. Rästäpajaopettajan vastuulla on opetuksen suunnittelu, toteutus ja arviointi lähetteisessä olevien kurssien osalta. Rästäpajaopettaja antaa opintojaksosta arvosanan, kun opiskelija suorittaa koko opintojakson rästäpajalla. Muuten rästäpajaopettaja antaa arvioinnin rästäpajalla suoritettavasta osiosta ja opintojakson opettaja (toimialalla) huomioi tämän osa-arvosanan kokonaisarvioinnissa.

Opiskelijahuollon koordinaattori vastaa oppilaitoksen opiskelijahuollon ja opetuksen tukitoimien suunnittelusta ja kehittämisestä sekä tukitoimiin liittyvien projektien koordinoinnista oppilaitoksessa. Hän vastaa rästäpajan toiminnasta. (Mts. 10)

Opiskelijoiden, joilla on opiskeluvaikeuksia, poissaoloja tai elämänhallintaan liittyviä vaikeuksia ohjauksesta tulee erityisesti huolehtia. Opinto-ohjaajan opiskelijahuoltoon ja erityisopetukseen liittyviin tehtäviin kuuluu esim. opiskelijoiden opintomenestyksen ja poissaolojen yleinen seuraaminen. Yhdessä erityisopetuksesta vastaavien ja kuraattorin kanssa tehdään yhteistyötä peruskoulun kanssa nivelvaiheessa. Keskeyttämisen ja eroamisen yhteydessä käytävä keskustelu ja jatkopaikan (työvoimatoimisto, oppilaitos tms.) järjestäminen tai ohjaaminen muihin opiskelijahuoltopalveluihin on opinto-ohjaajan työtä. Hän osallistuu opiskelijahuoltoryhmän toimintaan.

Kuraattori ottaa vastaan opiskelijoiden siirtolomakkeet ja HOJKS:it perusasteelta ja välittää tarvittavat tiedot toimialoille. Hän on opiskelijan tukena sosiaalisten ongelmatilanteiden selvittelyssä. Työvalmentaja on opiskelijan apuna työssäoppimisjaksoilla.

Apulaisrehtori vastaa opiskelijahuollosta ja erityisopetuksesta. Koulutusjohtajat vastaavat oman toimialansa opiskelijahuollon ja erityisopetuksen toteutumisesta. Koulutusjohtajat osallistuvat opiskelijahuoltoryhmän kokouksiin ja ovat vastuussa oman koulutusalan osalta tehtävistä päätöksistä esim. erityisopetuksen osalta. (Mts. 10)

3 AMMATILLISEN ERITYISOPETUKSEN KEHITTÄMINEN RAUMAN AMMATTIOPISTON MARATA-ALALLA

3.1 Ammatillisen erityisopetuksen kehittämisen lähtökohtia

Valtakunnallisessa koulutuspolitiikassa tuetaan monin tavoin erityisopetusta. Tavoitteet on huomioitu Raon yhteisessä opetussuunnitelmassa ja opiskelijahuoltosuunnitelmassa, johon erityisopetuksen suunnitelma sisältyy.

Tavoitteisiin ei ole käytännössä päästy. Koulutuksen järjestäjänä Rauman kaupunki on asettanut tiukkoja säästötavoitteita, jotka vaikuttavat myös ammatillisen erityisopetuksen totuttamiseen.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2003-2004 lähtökohtana on koulutuksen perusturvan ja työllistymisen mahdollisuuden varmistamine kaikille tavoitteista, motivaatioista, oppimisvalmiuksista tai kulttuuritaustasta riippumatta. Ammatillista koulutusta kehitetään siten, että myös erityisopetus on luonnollinen osa koulutustarjontaa ja oppilaitostyöskentelyä.

Lainsäädännöllä tuetaan opiskelijan ammattitaidon saavuttamista, mahdollisuuksia jatko-opintoihin ja elinikäiseen oppimiseen. Koulutuksen tavoite on tukea opiskelijan kehitystä tasapainoiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Koulutuksen järjestäjän erityisenä koulutustehtävänä on huolehtia erityisopetuksen järjestämisestä ”Vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästyminen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi erityistä opetus- ja oppilashuoltopalveluja tarvitsevien opiskelijoiden opetus annetaan erityisopetuksena.” (Laki ammatillisesta koulutuksesta 1998)

Ammatillisen erityisopetuksen toimenpideohjelmassa (2004, 4-5) esitetään ammatillisen peruskoulutuksen visio. Kehittämisen pitkän aikavälin tavoitteena on kaikille opiskelijoille sopiva, esteetön ja helposti saavutettava oppimisympäristö. Tavoitteena on koulutuksellisen tasa-arvon toteutuminen ja opiskelijoiden koulutukseen pääsyyn turvaaminen. Opiskelijan, työelämän ja yhteiskunnan tarpeet tulee ottaa huomioon erityisopetuksen tarjonnassa ja sisällössä.

Vision mukaan ammatillisen koulutuksen rakenne ja tarkoituksenmukaisuus selvitetään erityisopetuksen näkökulmasta. Työvaltaisen (työammatti) koulutuksen tarve selvitetään.

Ammatillisen erityisopetuksen toimenpideohjelmassa (2004, 4-5) todetaan, että erityisopetuksen rahoitusta uudistetaan niin, että rahoitusjärjestelmä tukee ammatillisen erityisopetuksen järjestämistä ja saatavuutta. Vision mukaan myös erityisopetuksen laatua parannetaan tuottamalla koulutusmateriaalia erityisope

tuksesta ja sen järjestämisestä. Oppimisympäristöjä kehitetään oppimisympäristöjen estettömyyden turvaamiseksi. Virtuaalikoulutuksen kehittämistä edistetään sekä oppimisvaikeuksien tunnistamista parannetaan.

Erityisoppilaitosten tehtävänä on pääasiassa huolehtia vaikeimmin vammaisten koulutuksen järjestämisestä. Niiden vastuulla on myös huolehtia erityisopetuksen kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä. Strategiaehdotuksen mukaan ammatillisen peruskoulutuksen erityisopetus tulee toteuttaa pääosin ammatillisissa oppilaitoksissa. Vuonna 2004 jo kolme neljäsosaa erityisopetuksesta annettiin ammatillisissa oppilaitoksissa ja puolet opiskelijoista integroitu normaaliiryhmiin. Opiskelijaksi ottamisessa käytetään joustavaa valintaa, jotta erityisopetusta saaneella opiskelijalla on paremmat mahdollisuudet päästä opiskelijaksi (Mts, 4).

Opinto-ohjaajana olen huomannut, että myös marata-alalla joustavan haun hakemukset ovat lisääntyneet. Yhä haastavimmat opiskelijat hakevat alalle. Joustavan haun haastattelun ja päätöksen tekevät opinto-ohjaaja, erva, kuraattori ja terveydenhoitaja. Tässä vaiheessa jo pohditaan minkälaista tukea ja ohjausta opiskelija tarvitsee opiskeluunsa. Monen opiskelijan kohdalla saadaan realistinen näkemys opiskeluvalmiuksista.

Kokemukset ovat osoittaneet, että heikolla tai mukautetulla todistuksella hake-neita on pystytty tukemaan. Heidän hakemuksiaan onkin puollettu ja valittu opiskelijoiksi.

Mielenterveysongelmaiset ja diagnoosin (esim. ADHD ja Asperger) saaneet opiskelijat koetaan haastaviksi, eikä heitä yleensä ole puollettu. Silti näitä opiskelijoita on yhteishaussa tai jälkihaussa tullut koulutuslalle.

Rauman seudun alueella on ongelmana, että oppilaitoksilla ei ole valmiuksia antaa erityistä tukea ja ohjausta erityisen haastaville opiskelijoille. Hotelli- ja ravintola-ala sekä matkailuala ovat hyvin vaativia ammattialoja. Työntekijältä vaaditaan itsenäistä ja reipasta työskentelyä. Hyvä fyysinen ja psyykinen terveys

on työskentelyn edellytys. Tämän vuoksi opiskelijoita, jotka tarvitsevat erityistä tukea ja ohjausta onkin yleensä ohjattu catering-alalle, koska alalla on paljon rutiinityötä. Raossa opiskelijat valikoituvatkin määrätyille aloille. Nämä ovat puu- ja metalli- sekä catering-ala.

Rauman ammattiopiston matkailu-, ravitsemus- ja talousalalla voi suorittaa matkailualan matkailupalvelujen tuottajan tutkinnon, hotelli- ja ravintola-alan perustutkinnon sekä catering-alan perustutkinnon. Opiskelijoita on runsaat 200, 10 %:lle on laadittu HOJKS. Tämä on lähellä Raon keskiarvoa. Tekniikan puolella luku on noin 20 %. Metallialalla onkin oma erityisopetuksen pienryhmä. Muilla koulutusaloilla opiskelijat on integroitu.

Laiva- ja ravintolapuolella sekä matkailun koulutusohjelmassa muutama opiskelijaa tarvitsee erityistä tukea opiskelun järjestämiseen. Catering-alan ryhmissä on eniten erityistä tukea tarvitsevia nuoria. Ryhmät ovat kuitenkin pieniä ja kokemukset ovat olleet rohkaisevia. Tänä vuonna ykkösvuoden ryhmässä on 16 opiskelijaa, joista 11:lle on laadittu HOJKS.

Opetusneuvos Kaija Miettisen luennolla (2007) Rauman ammattiopistossa tuli esille, että yleiset erityisopetuksen perusteet pohjautuvat tilastokeskuksen määrittelyyn. Oppilaitos voi kehittää itse oman määrittelyn moniammatillisesti. Määrittelyssä on painopiste opiskelijan oppimista eniten haittaavassa esteessä. Näin onkin marata-alalla toimittu. Opiskelijahuoltoryhmän kokouksissa on moniammatillisesti päätetty opiskelijan erityisopetuksen perusteet. Ryhmä myös päättää, kenelle HOJKS laaditaan.

Marata-alalla toimitaan yhteisen mallin mukaan tulohaastatteluin ja lähtötasoin testein. Testit tehdään äidinkielestä ja matematiikasta. Testien tulokset vaikuttavat HOJKSin perusteen määrittelyyn, samoin nivelvaiheesta saadut HOJKSit ja joustavan haun tiedot. Ryhmänohjaaja ja opettajat seuraavat tiiviisti alkusyksyllä opiskelijoiden tuen tarvetta.

Syksyllä eniten HOJKSia laaditaan opiskelijoille, joilla on lähtötasomittausten perusteella heikot perustiedot mm. mukautettuja arvosanoja perusasteelta. Yksittäisiä syitä ovat olleet myös heikkokuuloisuus, kirjoittamisen ja lukemisen

vaikeudet, sosiaalinen kypsymättömyys. Muutamalla opiskelijalla on jokin diagnoosi esim. ADHD tai Asperger.

Opintojen edetessä HOJKS laaditaan mm. heikon opiskelumestyksen, sosiaalisen kypsymättömyyden, keskittymisvaikeuksien vuoksi. Tässä vaiheessa ovat usein ongelmana myös poissaolot. Erva tapaa kaikki nuoret ja heidän huoltajansa henkilökohtaisesti. Yhdessä he suunnittelevat nuoren opiskeluun liittyviä tukitoimia. Erva vastaa HOJKSien laadinnasta ja kirjaamisesta Priimus-ohjelmaan. Erva, opiskelija ja opinto-ohjaaja suunnittelevat nuoren HOPSia.

Ryhmänohjaaja ja erva informoivat yhteisten aineiden ja ammatillisten aineiden opettajia ryhmässä olevien opiskelijoiden erityisen tuen ja ohjauksen tarpeista esim. mukautetuista peruskoulun opinnoista. Pääsääntöisesti opinnot pyritään suorittamaan mukauttamatta tavoitteita, pyrkimällä T1:n tavoitteisiin. Mukautuksia ei ole käytetty kuin muutamassa tapauksessa vieraissa kielissä.

Monet marata-alan opiskelijat suorittavat yhteisiä aineita rästipajalla pienryhmissä. Rästipajaa on käytetty sekä ennakoivana ratkaisuna että rästien suorituksessa hyvin kokemuksin. Ammatillisten opintojen osalta rästien suorittaminen on ollut ongelmallista. Rästiopetusta on järjestetty, mutta opiskelijat eivät ole sitoutuneet siihen. Ammatillisia rästiopintoja on suoritettu myös työpaikoilla. Tästä on hyviä kokemuksia.

Ajankohtaista on erilaisen oppijan työssäoppimisen tukeminen ja tiedonkulku henkilökunnalle ja työpaikkaohjaajille tuen tarpeesta ja laadusta. Opiskelijan työssäoppimisjaksot ovat sujuneet kohtalaisen hyvin. Työssäoppiminen on ollut usein motivoivampaa kuin oppilaitoksessa opiskelu. Ohjaava opettaja yhdessä työpaikkaohjaajan kanssa vastaa opiskelijan työssäoppimisjakson tavoitteiden toteutumisesta työvalmentajan toimiessa tarvittaessa opettajan lisäresurssina.

Erityisopetuksen tukipalvelut toimivat nykyisin varsin hyvin. Opiskelijat käyvät kuraattorilla ja terveydenhoitajan vastaanotolla. Opiskelijahuoltoryhmä kokoontuu noin kolmen viikon välein ja opiskelija-asioita tuodaan nopeasti ryhmän käsiteltäväksi. Opiskelijahuoltoryhmään kuuluvat koulutusjohtaja, opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja, kuraattori, erityisopetuksen vastuuopettaja (erva), psykologi

sekä työvalmentaja. Ryhmän yhteistyö sujuu hyvin. Matkailu-, ravitsemus- ja talousalan henkilökunnalla on tukenaan myös laaja oppilaitoksen ulkopuolinen tukiverkosto.

3.2 Havaittuja ja koettuja erityisen tuen tarpeita marata-alalla

AEO:n opintopäivillä Seinäjoella Kaija Miettinen (2005) piti luennon ”Ajankoh- taista ammatillisesta erityisopetuksesta”, jossa hän toi esille taustaa erityisope- tuksen kehittämistarpeille. Kehittämisen kohteita ovat mm. alisuoriutumisen vä- hentäminen, oppimisvaikeuksien tunnistaminen ja niihin puuttuminen, opiskelu- taitojen kehittäminen sekä opiskelijoiden erot huomioon ottavan pedagogikaan ja ohjauksen kehittäminen.

Rauman ammattiopiston marata-koulutusosalalla ei ole tällä hetkellä päteviä eri- tyisopettajia. Catering-ryhmän opettajalla on pitkä kokemus alalla, mutta ei eri- tyisopettajan koulutusta. Itse hakeuduin erityisopettajakoulutukseen, koska ha- luan tukea nuoria heidän opiskeluongelmissaan ja osaltani kehittää omankoulu- tusalani erityisopetusta käytännönläheisemmäksi. Ervana toimiva opettaja on myös erityisopettajakoulutuksessa.

Olen ollut 10 vuotta koulutusosalalla opettajana ja opettanut erilaisia ryhmiä eni- ten kuitenkin catering-alalla. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrä on lisääntynyt ja ongelmat muuttuneet. Olen huomannut, että asenne erityistä tu- kea tarvitseviin opiskelijoihin on viime vuosina parantunut. Opettajat ymmärtä- vät paremmin, että opiskelijan ongelmissa on yleensä jokin taustalla. Tietoa tar- vitaan kuitenkin lisää oppimisvaikeuksien tunnistamiseksi.

Olemme ervan kanssa keskustelleet erityisopetuksen toteutuksen ongelmista. Vaikka opiskelijalle on tehty HOJKS suunnitelma ei aina toteudu. Ongelmana on se, että nykyinen erityisopetus on jälkikäteen tapahtuvaa korjaavaa toimin- taa. Opetusmenetelmät, ennakoiva erityisopetus ja tuen ja ohjauksen tarpee- seen perustuva erityisopetus puuttuu. Isossa ryhmässä ei huomioida esim. ma- tematiikan, lukemisen ja kirjoittamisen ongelmia.

Kun opiskelija ei saa tarvittavaa tukea etukäteen, niin saatuaan hylätyn arvostuksen hänet ohjataan rästäpajalle. Rästäpajalla pienryhmässä hän usein onnistuu ja saa opinnot suoritettua. Tämä voi aiheuttaa taas se, että ammattiaineet jäävät rästiin.

Muutamit opiskelijat ovat levottomia, eivät jaksu keskittyä ja häiritsevät muiden opiskelua. Yleensä opiskelija saa tässä vaiheessa negatiivista huomiota tai hänet jopa poistetaan luokasta.

Olen huomannut, että joillakin opiskelijoilla lievät lukivaikkeudet vaikeuttavat ohjeiden ymmärtämistä ja matematiikkaa edellyttävät tehtävät koetaan vaikeina. Siksi tarvitaan paljon yksilöllistä ohjausta keittiötyössä. Hyviä kokemuksia olemme saaneet rinnakkaisopettaja-opetuksesta.

Koulutuslalla on muutama opiskelija, joilla on jokin diagnoosi esim, ADHD tai Asperger. Heidän ohjauksensa on ollut hyvin haastavaa, eikä siinä ole aina onnistuttu. Motivaatio opiskeluun on ollut alhainen ja poissaoloja on kertynyt paljon. Pienryhmäopetus rästäpajalla ja ylimääräiset tuetut työssäoppimisjaksot ovat onnistuneet. Omassa ryhmässä taas ongelmatilanteet ovat palaavat. Opettajat kokevat, että he eivät osaa tukea näitä nuoria ja väsyvät itsekin ristiriitaisiin tilanteisiin. Nämä nuoret ovatkin joko eronneet, vaihtaneet oppilaitosta tai keskeyttäneet opinnot.

Mielenterveysongelmaiset opiskelijat on koettu joskus jopa pelottavina. Koulutuslalla on ollut muutama kerta pelko väkivaltatilanteesta. Kuitenkaan opettajille ei ole tarjottu mitään ohjeita tai koulutusta tilanteeseen. Hämmennystä tuottaa myös mielenterveysongelmaisen opiskelijan erikoinen käytös. Ratkaisuna ovat olleet pitkät sairauslomat.

Opinto-ohjaajana olen kokenut ongelmana myös tiedonkulun. Ryhmänohjaajien pitäisi enemmän sitoutua seuraamaan HOJKSin ja HOPSin toteutumista. Usein, kun opiskelija siirtyy seuraavalle vuodelle ja uudelle ryhmänohjaajalle tämä ei tunne opiskelijan yksilöllistä suunnitelmaa. HOPSit on kirjattu yhteiseen tiedostoon sähköisen muotoon, mutta niitä ei osata tai haluta käyttää.

Myös arvioinnin kehittäminen on tarpeellista, koska opiskelijat eivät aina pääse opetussuunnitelman tavoitteisiin. Opiskelijalle tulee antaa kannustavaa, myönteistä ja itsetuntoa tukevaa palautetta. Muutamat opettajat ja myös itse

olen käyttänyt mm. suullisia kokeita, jatkuvaa arviointia, portfolioita sekä itsearviointia arviointimenetelminä. Joissakin kokeissa aineisto saa olla mukana.

Olen pannut merkille, että muutamien kolmannen vuoden valmistuvien opiskelijoiden opintokortissa on hylättyjä arvosanoja. Syynä on yleensä kokeiden, tehtävien tai portfolioiden hylkäykset. Opiskelija ei välttämättä ole erityisopetuksen suunnitelmaa. Kun keskustelen opiskelijan kanssa, usein syynä on kirjallisen työn tekemisen vaikeus.

Ammattiosaamisen näytöt osaltaan tukevat opiskelijan arviointia. Toisinaan tarvitaan myös näytöissä yksilöllistä ja tuettua ohjausta. Erityistä tukea ja ohjausta tarvitsevien opiskelijoiden näytöistä ei ole vielä kokemusta. Ensimmäiset ovat loppukeväällä 2007. Ammattiosaamisen näyttöjen kokeiluista on hyviä kokemuksia. Näytöt ovat auttaneet opiskelijoita, joilla on lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksia tai jotka ovat toiminnallisesti suuntautuneita. Näytöt työpaikoilla voivat myös helpottaa erityisopiskelijan työllistymistä. (Valmis näyttöön 2006, 7) Heimonen (2005) toi esille luennollaan, että erityisopetuksen suunnitelmassa tulee esittää nuorten työssäoppimiseen ja näyttöihin liittyvät menetelmät.

Opetuksen työtapoja ja menetelmiä tulisi monipuolistaa ottaen huomioon erilaisen oppijan oppimistavat. Tämä alue on jäänyt jokaisen opettajan omaksi asiaksi. Näistä on käyty hyvin vähän yhteisiä keskusteluja. Tämä on alue, josta pitäisi saada yhteistä koulutusta. Suurin osa opettajista on toiminut vuosia, jopa vuosikymmeniä alalla. Opetusmenetelmät eivät ole muuttuneet vuosien aikana, vaikka opiskelijat ovat. Heimonen painotti myös pedagogisien ratkaisujen ja henkilökohtaisen ohjauksen liittyvien menetelmien tärkeyttä erityisopetussuunitelmassa (Heimonen 2005.)

Erityisopetukseen liittyviä koulutuksia pitäisi järjestää omalla koulutusalaalla, koska silloin opettajat ovat koolla ja syntyy rakentavaa keskustelua eri näkökulmista. Yhteisissä koulutuksissa opettajat joutuivat perehtymään opiskelijan ongelmiin ja niiden tukemiseen työssäoppimisessa.

Opintojen päättövaiheen ohjausta ja opiskelun jälkeistä seuranta tulisi myös kehittää. Tarvetta on myös opiskelijan ohjaukselle, kun koulutusala ei vastaa-kaan opiskelijan odotuksia tai hän ei jostain syystä etene opinnoissaan. Raossa on käytetty ansiokkaasti ns. sisäistä siirtoa. Opiskelija on siirretty oppilaitoksen sisällä toiseen häntä kiinnostavaan ja hänelle sopivaan koulutusalaan. Muutammat opiskelijat eivät ole edenneet tuesta huolimatta opiskelussaan ja heille onkin etsitty muualta opiskelupaikka muualta esim. erityisoppilaitoksista. Valitettavasti kaikkia opiskelijoita ei ole onnistuttu tukemaan. Muutamat ovat eronneet tai keskeyttäneet. Yleensä heille löytyy jokin jatkopaikka työvoimahallinnon tai erityishuoltopiiriin tuella.

3.3 Opettajien ja henkilöstön havaintoja ja kokemuksia erityisen tuen tarpeista

Ammatillisen erityisopetuksen kehittämiseksi Raon marata-alalla tein kyselyn kahdelle ammatin opettajalle, äidinkielen opettajalle sekä yhdelle henkilökunnan edustajalle. Aikomus oli ensin haastatella asianomaisia, mutta aikataulujen sovittamisen vaikeuden vuoksi päädyttiin kyselyyn. Kyselyyn valitsin aktiiviset opettajat, joiden tiesin vastaavan kysymyksiin. Opettajat toimivat samoissa tiloissa ja muutenkin keskustelevat usein opetukseen liittyvistä ongelmista. Vastaukset oli kuitenkin helpompi antaa sähköpostin kautta, jolloin jokainen sai rauhassa paneutua kysymyksiin ja vastata itselleen sopivana ajankohtana.

Äidinkielenopettaja tekee opiskelijoille lähtötason testit ja näin saa laajalti tietoa opiskelijoiden kirjallisista taidoista. Testi muodostuu sanantunnistuksesta, sane-lusta, luetun ymmärtämisestä ja kirjoitustehtävästä. Yksi osio ei vielä merkitse lukivaikeutta, mutta useampi heikosti mennyt osio sekä työläs kirjoittaminen voivat merkitä jo lukivaikeutta. Äidinkielen opettaja voi kirjoittaa todistuksen lukivaikeudesta, jolloin opiskelija saa enemmän aikaa kirjallisiin tehtäviin. Hän

opettaa myös alamme kaikkia opiskelijoita, joten hän voi käyttää itse tietoja opetuksessaan.

Toisella ammatin opettajalla on pitkä kokemus opettajana. Toinen on nuori, eikä ole vielä valmistunut opettajakoulutuksesta. Hän opettaa matkailupuolella kaikkia kolmea vuosiluokkaa. Keittiöhenkilökunta osallistuu opiskelijoiden ohjaukseen käytännön keittiötunneilla opiskelijaravintoloissa.

Vastaajat suhtautuivat vakavasti kysymyksiin. Väärinymmärryksiä ei sattunut, koska vastaajilla on omakohtaisia kokemuksia asiasta. Myös kaikki vastasivat kysymyksiin. Kysely oli myös kontrolloitu, koska otos oli valikoitu ja niin pieni, että oli helppo pyytää pitkittyneitä vastauksia. Vastaajat olivat myös henkilökohtaisesti tavoitettavissa. Käytin kyselyssä avoimia kysymyksiä. Avoimissa kysymyksissä ei ehdoteta vastauksia, vaan annetaan vastaajan ilmaista itseään omin sanoin. Näin tulee esille se, mikä on keskeistä ja tärkeää vastaajan ajattelussa. (Hirsijärvi, Remes & Sajavara 180-188)

Rajatessani kysymyksiä pohdin koulutusalamme ongelmia. Tiesin ennestään ryhmien tilanteet. Kartoitin, mitä ongelmia vastaajat olivat yleensä erityistä tukea ja ohjausta tarvitsevien opiskelijoiden kanssa kokeneet. Samalla vastauksesta ilmenee, miten vastaaja itse kokee opiskelijan. Ammatillisen erityisopetuksen toimenpideohjelmassa kiinnitetään huomiota oppimisympäristön esteettömyyteen. Fyysinen keittiöympäristö asettaa tietenkin omat rajoituksensa. Asenne-esteetön oppimisympäristö on silloin kun henkilökunta on valmis hyväksymään erilaisen oppijan yhteisön jäseneksi. (Ammatillisen erityisopetuksen toimenpideohjelma, 21)

Keskusteluissa on tullut esille, että opettajat ja henkilökunta ovat väsyneitä ja työmotivaatio on laskenut. Opettajan ei pitäisi jäädä yksin ongelmien kanssa vaan pyytää tukea työyhteisöltä tai esimiehiltä. Kysyin toisessa kysymyksessä, miten vastaajat haluaisivat itseään tuettavan. Oppilaitoksessa on järjestetty muutamia luentoja erityisopetuksesta ja me ervan kanssa olemme tuoneet erilaista materiaalia erityisopettaja koulutuksesta. Ovatko opettajat olleet kiinnostuneita tiedoista esim. ADHD:stä tai lukivaikeuksista?

Kysymyksellä, miten opettaja/henkilökunta voi tukea nuorta halusin myös vastaajan pohtivan laajemmin opiskelijan lähtökohtia. Kartoitin, ovatko opettajat kiinnostuneita oppimisvaikeuksien tunnistamisesta, opiskelutaitojen kehittämisestä ja oppilaiden yksilöllisyydestä. Opettajat tuntevat erityisopetuksen toimintaperiaatteen ja työnjaon. Kysyin miten he sen kokevat ja mitä ideoita heillä itsellään olisi toiminnan kehittämiseksi.

Kaikilta henkilöiltä kysyttiin seuraavat kysymykset:

1. Mitä ongelmia olet kokenut erityisopiskelijoiden opettamisessa ja ohjauksessa?
2. Mitä tukea tai koulutusta olisit kaivannut itsellesi?
3. Miten voisit itse tukea erityistä tukea tarvitsevaa nuorta oppimisessa?
4. Oletko tyytyväinen tällä hetkellä noudatettuun erityisopiskelijoiden ohjaukseen ja mitä kehittämisideoita itselläsi olisi?

Kysymysten käsittely ja johtopäätökset

Vastausten pohjalta pohdin ja teen omia johtopäätöksiäni saatujen tulosten merkityksestä. Voin käyttää vastauksia tukena, kun ehdotan erityisopetuksen kehittämistä.

Kysymykseen ”Mitä ongelmia olet kokenut erityisopiskelijoiden opettamisessa ja ohjauksessa?” sain seuraavia vastauksia;

- ”Erityisopiskelija vaatii usein suurimman osan huomiosta. Tunti kuluu usein erityisopiskelijan ohjaamiseen ja muut eivät välttämättä saa huomiota samalla tavalla. Erityisopiskelija vaatii ohjeistuksen useampaan kertaan ja yksityiskohtaisemmin.”
- Iso ja heterogeeninen ryhmä koettiin ongelmaksi. Suuressa ryhmässä pärjäävät parhaiten keskitason opiskelijat. Ne joilla on oppimisen vaikeuksia saavat helposti hylätyn kurssista ja näin rasittavat rästäpajaa. Opettaja ei myöskään pysty tukemaan tarpeeksi opiskelijoita, joilla on tarkkaavaisuudenhäiriö tai paljon poissaoloja.
- ”Vaikka ryhmä olisikin pieni aina ei opettajan kyvyt kuitenkaan riitä lukivaikeuksissa tukemiseen, etenkin kun todellista eriyttämistä on joskus vaikea tehdä hienotunteisesti.”
- Henkilökunnan edustajan mielestä opiskelija ei aina ymmärrä ohjeita eikä ole motivoitunut opiskelemaan. Kiire haittaa usein yksilöllistä ohjaamista.

Kysymykseen ”Mitä tukea ja koulutusta olisit kaivannut?” saatiin seuraavia vastauksia:

- ”Millä tavalla erityisopiskelijoiden oppimisvaikeudet ilmenevät ja miten heitä ohjataan.”
- Kaivattiin myös ohjeita, miten toimitaan väkivaltaisen opiskelijan kanssa.
- Oppilaitoksen tukea ja kannustusta erityisopetuskoulutukseen kaivattiin. Esille tuli kokemuksia, että erityisopetukseen liittyvät koulutuspäivät ovat olleet palkattomia.
- ”Jos on usein keittiössä erityisopiskelijoita se vie paljon energiaa ja väsy itse.”
- Työnohjausta kaivattiin.

Kolmas kysymys oli ”Miten itse voisit tukea erityistukea tarvitsevaa nuorta oppimisessa?”

- Opettajat ja henkilökunta haluavat kannustaa, kuunnella ja antaa positiivista ja rakentavaa välitöntä palautetta. Ohjeista pyrittiin tekemään yksinkertaisia ja selkeitä ja niitä toistettiin.
- Vaihtelevia opetusmenetelmiä ja harjoituksia haluttaisiin käyttää. Tekstiä on tehty mahdollisimman selkeäksi ja tekstejä on myös avattu yhdessä. Eriyttämistä haluttaisiin myös käyttää, mutta koettiin ongelmaksi, että opiskelija voi näin erottua liikaa ryhmästä.

Viimeisessä kysymyksessä kysyttiin: ”Oletko tyytyväinen tällä hetkellä noudatettuun erityisopiskelijoiden ohjaukseen ja mitä ideoita itselläsi olisi?”

-” Mielestäni olisi tärkeää, että saataisiin koulutusta erityisopiskelijoiden oppimisesta ja ohjaamisesta. Oppilashuoltoryhmä on hyvä ja toimiva. Olen tyytyväinen tämän hetkiseen ohjaukseen. Poissaoloihin voisi kehittää jonkin paikan jossa poissaoloja voisi korvata, esimerkiksi ”läksyklubi”, joka toimii kouluajan ulkopuolella ja jossa korvataan luvattomia poissaoloja.” ”On hyvä, että osastoilla on ervat, joiden puoleen voi kääntyä ongelmassa ja heiltä saa tukea. Heille pitäisi antaa enemmän resursseja.”

- Hyvä esimerkki oli pieni ryhmä. Vaikka ryhmässä oli monta erityisen tuen tarpeessa olevaa opiskelija sujui hyvin. Opettaja ehti antaa yksilöllistä ohjausta. Ryhmästä oli myös etukäteen siirretty rästäpajalle kaksi opiskelijaa,

- joilla oli suurempia oppimisongelmia. Tämä rauhoitti huomattavasti ryhmää.
- Ehdotettiin myös, että ennen yhteisten aineiden jaksoa opiskelijoille pitäisi opettaa jo tietokoneen käyttöä. ”Lukivaikeuksinen löytää virheet helpommin koneella kirjoittaessaan. Useille kirjalliset työt sinänsä tuntuvat mielekkäämmiltä, kun ne voi tehdä koneella.”
 - Opiskelijat kaipaavat tarkkaa tehtävänantoa.
 - Ehdotettiin myös tutor- tai tukihenkilöä tunneille sekä keittiölle ohjaavaa tukihenkilöä.

Vastausten perusteella opettajat ja henkilökunta kokevat, että heidän taitonsa ei aina riitä opiskelijan ohjaamiseen. Opiskelija vaatii paljon huomiota ja ohjaamista. Isoissa ryhmissä muut opiskelijat eivät saa siksi tarpeeksi opettajan huomiota. Opettajat kokivat poissaoloihin puuttumisen ja tarkkaavaisuushäiriöt ongelmiksi. Henkilökunta kokee väsyvänsä, koska ohjaus vie paljon omaa energiaa. Työnohjausta kaivattiin omaan jaksamiseen.

Vastaajat halusivat koulutusta, miten oppimisvaikeudet ilmenevät ja miten erityisopiskelijaa voisi ohjata. On hyvä, että koetaan tarvetta koulutukseen, koska ensisijaisena ongelmana nähdään opiskelija. Opiskelija ei ymmärrä ohjeita ja opiskelijalla on oppimisen vaikeuksia. Asenteessa heijastuu vielä vertailu muihin opiskelijoihin. Opiskelijaa ei ajatella yksilönä, joka on omalla kehitystasollaan. Ajatus että opiskelija kehittyy omalta lähtötasoltaan, on vieras.

Opiskelijoita kuitenkin halutaan tukea ja kannustaa selkeillä ohjeilla ja vaihtelevilla opetusmenetelmillä. Vastaajat eivät kertoneet, mitä opetusmenetelmiä olivat käyttäneet. Jokainen opettaja päättää käyttämänsä opetusmenetelmät. Koulutus olisi hyvin tärkeä, koska erilaisilla opetusmenetelmillä voidaan tukea opiskelijan oppimista.

Tietokoneen käyttöä opetuksessa haluttiin lisätä ja aloittaa heti syksyllä. Tästä olisi apua lukivaikeuksissa. Tietokoneita onkin koulutuslallalla lisätty. Opiskelijat saavat käyttää niitä aika vapaasti, mutta käyttö on usein itsenäistä eikä ohjattua.

Vastaajat olivat tyytyväisiä opiskelijahuoltoryhmän ja ervan toimintaan. Ennakoivaan rästipajaopetukseen sekä pieneen erityisopetusryhmään oltiin tyytyväisiä.

4 EHDOTUKSIA MARATA-ALAN ERITYISOPETUKSEN SUUNNITELMAKSI

Kehityshankkeessani olen selvittänyt erityisopetuksen kehittämisen mahdollisuuksia marata-alalla. Mielestäni marata-alalla voidaan toimia Raon yhteinen erityisopetuksen suunnitelman mukaan. Suunnitelmaa tulee täydentää koulutuslakohtaisesti ja tehdä se verkkopohjaiseksi, jotta se on kaikkien saatavilla. Suunnitelmaa pitää myös tarkentaa määräajoin esim. syksyisin lukuvuoden alkaessa. Heimosen (2006) mukaan suunnitelman avulla voidaan luoda yhteiset periaatteet ja seurata niitä. Koko työyhteisön pitäisi osallistua suunnitelman laatimiseen tai hyväksyä se.

Erityisopetusta toteutetaan pääasiallisesti integroidusti. Ajankohtaista on pohdita syksyn 2007 opiskelijatilannetta. Jos yhteishaussa tulee monta erityistä tukea tarvitsevaa opiskelijaa, onko pienryhmä parempi ratkaisu kuin integrointi. Valtakunnallinen suositus on integrointi, toisaalta koulutusalan omat kokemukset tukevat pienryhmätyöskentelyä.

Nivelvaiheessa ja huoltajien kanssa yhteistyössä tuetaan opiskelijan siirtymävaihetta. Joustavan haun haastattelu tehdään moniammatillisessa tiimissä. Kevään 2007 haastattelussa on mukana erva, opinto-ohjaaja ja terveydenhoitaja, mahdollisesti myös kuraattori. Alaikäisten huoltaja on kutsuttu myös mukaan.

Opiskelijan Hojks pitäisi saada joustavammaksi niin, että se mahdollista opiskelijalle oman oppimispolun rakentamisen esim. neljän vuoden suunnitelman. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2003-2008 mukaan eri tavoin oppiville on turvattava sekä riittävä ohjaus että opiskeluaika. Ennakoivaa erityisopetusta tulisi vielä kehittää ja välttää opintorästien kasaantumista.

Arviointi erityisopetuksessa pohjautuu kyseisen perustutkinnon opetussuunnitelman valtakunnallisiin perusteisiin. Liian suuret vaatimukset ovat osaltaan vaikuttaneet myös motivaation puutteeseen ja poissaoloihin. Poissaolojen keretyessä opiskeluongelmat vielä suurenevät. Usein tämä johtaa opintojen keskeyttämiseen tai eroamiseen. Koulutusosalalla on hyvin varovasti käytetty mukautettuja arviointeja.

Kaija Miettisen (2007) mukaan opiskelijan arvioinnissa pitäisi rohkeammin käyttää mukauttamista. Jos opiskelija ei pääse tutkinnon tavoitteisiin hänelle tehdään oma suunnitelma ja omat tavoitteet. Jos hän ei pääse T1:n tasolle opinnoissaan hänelle voidaan antaa tutkintotodistuksen sijasta todistus suoritetuista opinnoista.

Opiskelijalle annattavan palautteen tulee olla kannustavaa, myönteistä ja itseuntoa tukevaa. Erityisopetuksessa voidaan käyttää mm. seuraavia arviointimenetelmiä; suulliset kokeet, aineisto saa olla mukana kokeessa, harjoitustyöt ja käytännön harjoittelu, näyttökoe, esitykset, jatkuva arviointi, projektityökentely, oppimispäiväkirja, portfolio, itsearviointi/vertaisarviointi.

Ammattiosaamisen näytöissä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukemista kehitetään kevään 2007 kokemusten perusteella.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2003-2008 (2004) mukaan oppimisympäristöjä pitäisi myös laajentaa oppilaitosten ulkopuolelle. Oppimisympäristönä marata-alalla on mahdollista lisätä työssäoppimisen osuutta.

Työvaltaisten ja harjaantumiseen tähtäävien opiskelumenetelmien kehittämiseen pitää kiinnitetään erityistä huomiota. Työelämän kanssa on kehitetty opetussuunnitelmia ja mm. näyttöjä hyvin kokemuksin, joten on hyvät mahdollisuudet laajentaa yhteistyötä myös erityisopetuksen merkeissä.

Ohjaava opettaja yhdessä työpaikkaohjaajan kanssa vastaa opiskelijan työssäoppimisjakson tavoitteiden toteutumisesta. Työvalmentaja toimii tarvittaessa opettajan lisäresurssina ja he yhteistyössä suunnittelevat ja toteuttavat erityisopiskelijan työssäoppimisjakson. Työssäoppimisen osuutta voidaan myös laajentaa joustavasti opiskelijan opintojen edistämiseksi mm. ammatillisten opintojen rästien suorittamista.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2003-2008 (2004) mukaan ammatillisen opettajan rooli ja tehtävät muuttuvat. Se luo haasteita ammatilliselle ja pedagogiselle osaamiselle. Tulevien opettajan koulutuksessa painotetaan erityisopetusta ja opinto-ohjausta. Koulutuslallamme opettajat ovat aktiivisesti osallistuneet työssäoppimiseen ja näyttöihin liittyviin koulutuksiin. Erityisopetukseen ja opinto-ohjaukseen liittyvää koulutusta tarvittaisiin lisää.

Hyvä koko opettajakuntaa koskeva koulutus oli loppuvuodesta 2006 JAMKin järjestämä ”erilaisten oppijoiden työssäoppiminen ja ohjaaminen”. Koulutuksen aikana tehtiin ryhmissä malliesimerkkiopiskelijoista analyysyjä ja työpaikkaohjaussuunnitelmia. Tämän tyyppinen koulutus on tarpeellista, koska tällöin pohditaan yhdessä ajankohtaisia oman alan erityisopetuksen kehittämiskohteita.

Opetusmenetelmiin ei ole tarpeeksi kiinnitetty huomiota. Ennakoiva erityisopetus ja nimeämisen perusteena olevaan tarpeeseen perustuva erityisopetus vaatii erityspedagogisia menetelmiä. Niitä pitäisi opettajakunnan kehittää yhdessä ja saada siihen koulutusta.

Neuropsykologian erikoispsykologi Raija Hiljanen (2007) selkeytti luennollaan Erityisyys arjessa miten eri diagnoosit vaikuttavat elämässä. Hän antoi käytännön ohjeita, miten toimia nuorten kanssa, joilla on esim. tarkkaavaisuushäiriö tai Aspergerin oireyhtymä. Minua kiinnosti erityisesti tieto toiminnanohjauksen vaikeuksista, koska olen huomannut näitä rajoituksia opiskelijoillani. Ongelmana voi olla kyky hahmottaa tehtävän vaatimuksia, suunnitella ja edetä loogisesti työssä. Tämän tyyppistä koulutustarvetta olisi käytännön tilanteisiin.

Koko oppilaitoksessa on järjestetty erityisopetukseen liittyvää koulutusta. Osanotto ja kiinnostus koulutuksiin on ollut vähäistä. Ulkopuoliset tahot järjestävät erityistukeen liittyviä koulutuksia. Niistä tiedotetaan paikallisissa tiedotusvälineistä ja Rauman opetustoimen netti-sivuilla. Niihin osallistuminen on kiinni omasta aktiivisuudesta.

5 POHDINTAA

Ammatillisen lainsäädännön ja koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2003-2008 mukaan koulutuksen ja työllistymisen mahdollisuus varmistetaan kaikille nuorille. Tavoitteena on, että erityisopetus on luonnollinen osa koulutustarjontaa ja oppilaitostyöskentelyä. Tämä asettaa Rauman ammattiopiston marata-alalla haastetta kehittää erityisopetusta, koska tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrä on lähi vuosina lisääntynyt ja opiskelijoiden tuen tarve tullut haastavammaksi.

Omien kokemusteni ja kyselyn avulla tarkastelin marata-alan erityisopetuksen nykytilaa ja kehittämiskohteita. Kysely oli tarpeellinen, koska vastaajat kokivat, etteivät heidän taitonsa ja tietonsa aina riittäneet tukemaan ja ohjaamaan erityistä tukea tarvitsevaa nuorta. He haluavat kannustaa opiskelijoita ja kaipasivat siihen koulutusta mm. oppimisvaikeuksien tunnistamisesta.

Opiskelijan HOJKS mahdollistaa yksilöllisen ja joustavan oppimispolun rakentamisen kun opiskelijaa kannustetaan henkilökunnan ja sidosryhmien yhteistyössä. Erityisopetuksen suunnitelman tavoitteena on tehdä opiskelijalle mahdollisimman yksilöllinen HOJKS.

Mielestäni kehityshankettani voidaan käyttää pohjana maratan erityisopetuksen oman suunnitelman laatimisessa. Sitä voidaan vielä laajentaa ja pohtia yhdessä hyviä ja käytännön läheisiä opetusmenetelmiä ja kartoittaa henkilökunnan koulutustarpeita.

Käsitlemme tätä hanketta ensin ertain ja koulutusjohtajan kanssa. Tavoitteena on kehittää henkilökunnan yhteisenä asiana erityisopetuksen toimintamalli, joka olisi syksyllä 2007 sähköisessä verkossa koko henkilökunnan saatavilla.

LÄHTEET

Ammatillisen erityisopetuksen toimenpideohjelma 2004. Taustamuistio. Opetusministeriön monisteita 1. Helsinki: Opetusministeriö.

Asetus ammatillisesta koulutuksesta 1998/811.

Hirsijärvi, S, Remes, P & Sajavaara, P. 2003. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Hätönen, H. 2000. Eläköön opetussuunnitelma. Helsinki: Oy Edita Ab.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2003-2008 2004. Opetusministeriön julkaisuja 6. Helsinki: Opetusministeriö.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 1998/630.

Painamattomat lähteet

Heimonen, L. 2005. Erityisopetuksen suunnitelma koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen erityisopetuksen asiakirjana. Luento 6.10.2005. Seinäjoki.

Hiljanen, R. 2007. Erityisyys arjessa. Miten eri diagnoosit vaikuttavat elämässä. Luento 17.3.2007. Rauma.

Miettinen, K. 2005. Ajankohtaista ammatillisesta erityisopetuksesta. Luento 8.1.0.2005. Seinäjoki.

Miettinen, K. 2007. Erityisopetus ammatillisissa oppilaitoksissa. Luento 29.1.2007. Rauma.

Rauman ammattiopiston opetussuunnitelma 2006. Opetussuunnitelman yhteinen osa.

Rauman ammattiopiston opiskelijahuoltosuunnitelma. 2006.